

Innehåll

1	Sammanfattning	3
2	Promemorians lagförslag	4
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt	4
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll	12
3	Frigivningsförberedelser	13
3.1	Kriminalvårdens ansvar för att minska återfall i brott.....	13
3.2	Verkställigheten skall redan från början vara inriktad på frigivningsförberedelser	14
3.3	Övergången från anstalt till frihet kan förbättras	14
4	Intensivövervakning med elektronisk kontroll	16
4.1	Från försöksverksamhet till en permanent verkställighetsform	16
4.2	Formerna för verkställigheten.....	16
4.3	Utvärdering	17
4.4	Straffsystemkommitténs förslag	19
5	Frigivningsförberedelserna intensifieras och struktureras	20

6	Försök med intensivövervakning med elektronisk kontroll som ett led i frigivningsförberedelserna	24
6.1	En försöksverksamhet inleds	24
6.2	Långtidsdömda omfattas av försöksverksamheten....	26
6.3	Verkställighetens närmare innehåll	30
6.4	Kriminalvårdsstyrelsen beslutar om verkställighet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll.....	33
6.5	Kriminalvårdsstyrelsens möjligheter att delegera beslutsfattandet	35
6.6	Övervakningsnämnden beslutar om intensivövervakningens upphörande	36
6.7	Den dömda är inskriven vid anstalten fram till tidpunkten för villkorlig frigivning.....	37
7	Intensivövervakning i samband med permissioner	39
8	Lagtekniska frågor.....	41
9	Ekonomiska konsekvenser	43
10	Författningskommentar	45
10.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt	45
10.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll	50

1 Sammanfattning

Betydelsen av att kriminalvårdens arbete inriktas på att förhindra återfall i brott har allt mer kommit att uppmärksammas. Det finns ett behov av att ytterligare intensifiera och strukturera arbetet med att förbereda de intagna för frigivningen. Mot den bakgrunden föreslås i promemorian en treårig försöksverksamhet med en sådan inriktning. Det innebär bl.a. att frigivnings-situationen utreds och planeras på ett strukturerat sätt och i samarbete med berörda myndigheter, organisationer och enskilda. En samlad lagreglering av denna innebörd föreslås i promemorian.

Inom ramen för försöksverksamheten skall det också vara möjligt att i vissa fall genomföra frigivningsförberedelser utanför anstalten. Detta blir möjligt genom att intagna som avtjänar långa fängelsestraff ges möjlighet att, under vissa förutsättningar, verkställa den sista tiden av straffet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll. Målsättningen på sikt är att alla intagna, som har behov av det, skall kunna få någon form av strukturerad, successiv övergång från anstaltsliv till ett liv i frihet.

I promemorian föreslås också att Kriminalvårdsstyrelsen skall ges möjlighet att till de lokala kriminalvårdsmyndigheterna delegera sin beslutanderätt när det gäller verkställighet med intensivövervakning som ersättning för korta fängelsestraff. Vidare görs i promemorian bedömningen att det, åtminstone för närvarande, inte finns tillräckliga skäl att lagreglera möjligheten att använda intensivövervakning i samband med permissioner.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 september 2001.

2 Promemorians lagförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt¹

dels att 16 § skall upphöra att gälla,

dels att 7, 35, 39 och 58–59 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 33–33 b och 56 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse
7 §²

Vid fördelning av de intagna mellan öppna och slutna anstalter skall följande iakttas.

En intagen bör placeras i en öppen anstalt, om inte placering i en sluten anstalt är nödvändig av säkerhetsskäl eller för att den intagne skall få möjlighet till sådant arbete eller sådan undervisning, utbildning eller särskild behandling som inte lämpligen kan ordnas i en öppen anstalt. Vid bedömningen av om det av säkerhetsskäl är nödvändigt med placering i en sluten anstalt skall bland andra omständigheter beaktas om det finns risk för att den intagne skall avvika eller fortsätta med brottslig verksamhet. Vidare skall den som kan befaras missbruka eller på

¹ Lagen omtryckt 1990:1011.

Senaste lydelse av 16 § 1981:213.

² Senaste lydelse 1998:599.

annat sätt ta befattning med narkotika under verkställigheten företrädesvis placeras i en sluten anstalt.

För den som avtjänar fängelse i lägst fyra år skall det särskilt beslutas om de villkor som skall gälla för verkställigheten när det gäller placering i anstalt samt permissioner *och* vistelser utanför anstalt enligt 11, 14, 32 och 34 §§. Om det finns särskilda skäl skall sådana villkor beslutas också för annan intagen som dömts till fängelse i lägst två år.

Prövning av vilka särskilda villkor som skall gälla för verkställigheten enligt tredje stycket skall ske så snart verkställigheten påbörjas eller annars så snart behov därav uppkommer. Villkoren skall omprövas när det finns anledning till det.

Beslut om anstaltsplacering, förflyttning till annan anstalt samt permissioner *och* vistelser utanför anstalt enligt 11, 14, 32 och 34 §§ som strider mot de särskilda villkoren får inte meddelas.

För den som avtjänar fängelse i lägst fyra år skall det särskilt beslutas om de villkor som skall gälla för verkställigheten när det gäller placering i anstalt samt permissioner, vistelser *och verkställighet* utanför anstalt enligt 11, 14, 32, 33 a och 34 §§. Om det finns särskilda skäl skall sådana villkor beslutas också för annan intagen som dömts till fängelse i lägst två år.

Beslut om anstaltsplacering, förflyttning till annan anstalt samt permissioner, vistelser *och verkställighet* utanför anstalt enligt 11, 14, 32, 33 a och 34 §§ som strider mot de särskilda villkoren får inte meddelas.

33 §³

Den sista tiden i anstalt skall vara särskilt inriktad på konkreta åtgärder för att förbereda den intagnes

³ Tidigare 33 § upphävd genom 1998:610.

frigivning.

Den intagnes bostads- och sysselsättningssituation samt hans eller hennes behov av stöd- och behandlingsinsatser efter frigivningen skall utredas. Utredningen skall syfta till att den intagne vid frigivningen i möjligaste mån skall ha sin försörjning ordnad genom arbete eller på annat sätt och att bostadsfrågan skall vara löst. Om den intagne behöver undervisning, utbildning eller ekonomiskt, socialt eller medicinskt stöd efter frigivningen skall åtgärder vidtas för att så långt som möjligt tillgodose dessa behov.

Förutsättningarna för att bevilja den intagne frigång enligt 11 §, verkställighet utanför anstalt enligt 33 a § eller vistelse utanför anstalt enligt 34 § skall särskilt övervägas.

Förberedelserna skall ske i nära samverkan med den intagne och i samarbete med berörda myndigheter, organisationer och enskilda personer som kan främja den intagnes anpassning i samhället.

Åtgärder och ställningstaganden enligt denna

paragraf skall dokumenteras.

33 a §

En intagen som avtjänar fängelse i lägst två år kan, för att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, medges att verkställa högst fyra månader av straffet omedelbart före villkorlig frigivning utanför anstalt. Verkställigheten skall ske genom intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Medgivande till sådan verkställighet får inte lämnas om det kan befaras att den intagne kommer att avvika, återfalla i brott eller missbruka alkohol, narkotika eller andra beroendeframkallande medel eller särskilda skäl i övrigt talar mot verkställighet utanför anstalt.

Av 7 § följer att beslut enligt denna bestämmelse inte får strida mot de särskilda villkor som gäller för verkställigheten.

33 b §

I fråga om formerna för verkställighet enligt 33 a § tillämpas 3, 4, 6 och 7 §§ samt 8 § första stycket 1–4 och andra stycket lagen (1994:451) om intensiv-

övervakning med elektronisk kontroll.

Vid bedömningen av vilka villkor och föreskrifter som skall gälla för verkställigheten skall särskilt beaktas att syftet med verkställighet enligt 33 a § är att underlätta den dömdes anpassning i samhället.

35 §⁴

Om en intagen avtjänar straff för ett brott som har riktat sig mot någons liv, hälsa, frihet eller frid, skall målsäganden tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om följande:

- i vilken anstalt den intagne befinner sig,
- om den intagne förflyttas till öppen anstalt,
- om den intagne får permission enligt 32 §,
- om den intagne vistas utanför anstalten enligt 11, 14, 34, 37 eller 43 §§,
- om den intagne frigges,
- om den intagne rymmer, och
- om den intagne uteblir efter permission eller någon annan vistelse utanför anstalten.

Om en intagen avtjänar straff för ett brott som har riktat sig mot någons liv, hälsa, frihet eller frid, skall målsäganden tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om följande:

- i vilken anstalt den intagne befinner sig,
- om den intagne förflyttas till öppen anstalt,
- om den intagne får permission enligt 32 §,
- om den intagne vistas utanför anstalten enligt 11, 14, 34, 37 eller 43 §§,
- om den intagne verkställer en del av straffet utanför anstalt enligt 33 a §,
- om den intagne frigges,
- om den intagne rymmer, och
- om den intagne uteblir efter permission eller någon annan

⁴ Senaste lydelse 1998:610.

vistelse utanför anstalten.

En begärd underrättelse behöver inte lämnas angående en planerad vistelse utanför anstalten när en underrättelse på grund av beslutad bevakning eller andra förhållanden framstår som uppenbart obehövlig. Detsamma gäller när en underrättelse kan befaras medföra fara för den intagnes liv eller hälsa. Underrättelse till målsägande angående frigivning skall lämnas i lämplig tid före frigivningen och i andra fall så tidigt som möjligt. Underrättelse skall utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

39 §⁵

Tid för vistelse utanför anstalt enligt 11 §, 14 § andra stycket eller 32, 34 eller 37 § räknas in i verkställighetstiden, om inte särskilda skäl talar mot det.

Tid för vistelse *eller verkställighet* utanför anstalt enligt 11 §, 14 § andra stycket eller 32, 33 a, 34 eller 37 § räknas in i verkställighetstiden, om inte särskilda skäl talar mot det.

56 a §

I fråga om beslut om verkställighet enligt 33 a § och upphörande av sådan verkställighet tillämpas 9–10 §§, 13 § första stycket första meningen, andra och tredje styckena, 14–16 §§, 17 § första stycket samt 18–20 §§ lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll. Kriminalvårdsstyrelsen får dock inte föreskriva att frågan om verkställighet enligt 33 a §

⁵ Senaste lydelse 1998:610.

skall prövas av en lokal kriminalvårdsmyndighet.

58 §⁶

Beslut enligt denna lag i andra frågor än som avses i 54–56 §§ meddelas av kriminalvårdsstyrelsen.

Beslut i frågor på vilka första stycket är tillämpligt gäller omedelbart, om inte något annat förordnas.

Beslut enligt denna lag i andra frågor än som avses i 54–56 a §§ meddelas av Kriminalvårdsstyrelsen.

58 a §⁷

Regeringen får beträffande en viss intagen besluta att ett ärende om vistelse *utom* anstalt skall överlämnas till regeringens prövning, om det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet eller till risken för att den intagne under verkställigheten i anstalt medverkar till brott som innefattar användande av våld, hot eller tvång för politiska syften.

Regeringen får beträffande en viss intagen besluta att ett ärende om vistelse *eller verkställighet utanför* anstalt skall överlämnas till regeringens prövning, om det är påkallat med hänsyn till rikets säkerhet eller till risken för att den intagne under verkställigheten i anstalt medverkar till brott som innefattar användande av våld, hot eller tvång för politiska syften.

59 §⁸

Kriminalvårdsstyrelsens beslut i särskilda fall enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Beslut i fråga om vistelse utanför anstalt för en intagen

Kriminalvårdsstyrelsens beslut i särskilda fall enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Beslut i fråga om vistelse *eller verkställighet* utanför anstalt

⁶ Senaste lydelse 1990:1011.

⁷ Senaste lydelse 1991:1134.

⁸ Senaste lydelse 1998:610.

för vilken regeringen har meddelat förordnande enligt 31 § överklagas dock hos regeringen. Detsamma gäller andra beslut av styrelsen enligt denna lag än som nu har angetts.

för en intagen för vilken regeringen har meddelat förordnande enligt 31 § överklagas dock hos regeringen. Detsamma gäller andra beslut av styrelsen enligt denna lag än som nu har angetts.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

I fråga om överklagande av beslut som avses i 49 § första meningen finns bestämmelser i 38 kap. brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2001 och gäller till och med den 31 augusti 2004. Lagen skall dock även därefter tillämpas på verkställighet utanför anstalt som pågår eller som har beslutats när lagen upphör att gälla. En ansökan om verkställighet utanför anstalt enligt 33 a § som har gjorts innan lagen upphört att gälla skall prövas enligt lagen. Beslutas det i sådant fall om verkställighet enligt 33 a § skall lagen fortsätta att tillämpas på denna verkställighet.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Kriminalvårdsstyrelsen prövar på skriftlig ansökan av den dömda frågan, om denne skall få undergå verkställighet av dom på fängelse utanför anstalt. Styrelsen får föreskriva att frågan istället skall prövas av en *regionmyndighet*. Har ett beslut fattats av en *regionmyndighet* får det ändras av styrelsen. Den som beslutet angår får påkalla styrelsens prövning, om beslutet gått honom emot.

Kriminalvårdsstyrelsens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Föreslagen lydelse

9 §

Kriminalvårdsstyrelsen prövar på skriftlig ansökan av den dömda frågan, om denne skall få undergå verkställighet av dom på fängelse utanför anstalt. Styrelsen får föreskriva att frågan istället skall prövas av en *lokal kriminalvårdsmyndighet*. Har ett beslut fattats av en *lokal kriminalvårdsmyndighet* får det ändras av styrelsen. Den som beslutet angår får påkalla styrelsens prövning, om beslutet gått honom *eller henne* emot.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2001.

3 Frigivningsförberedelser

3.1 Kriminalvårdens ansvar för att minska återfall i brott

Medvetenheten om behovet av att på olika sätt förebygga brott har vuxit sig allt starkare. Kriminalvårdens ansvar för det återfallsförebyggande arbetet har också uppmärksammats allt mer. En stor del av dem som friges från fängelsestraff återfaller i brott. Det är en angelägen uppgift för samhället att på olika sätt försöka förändra denna situation.

Kriminalvårdens brottsförebyggande ansvar kan sägas vara tudelat. Dels skall kriminalvården genom ett långtgående säkerhetstänkande, där samhällsskyddsaspekter tillmäts stor vikt, förhindra att intagna begår brott under straffverkställigheten. Dels skall kriminalvården tillvarata de möjligheter till påverkan och förändring som anstaltsvistelsen ger för att minska riskerna för återfall efter frigivningen. Ofta är det fråga om att finna en lämplig balans mellan dessa båda intressen.

För att förbättra de intagnas möjligheter att leva ett liv utan kriminalitet och droger erbjuder kriminalvården utbildning, arbetsträning, social färdighetsträning samt olika påverkans- och behandlingsprogram. De insatser som görs inom kriminalvården kan emellertid inte ses isolerade utan måste – för att kunna fylla sitt syfte – utgöra del av en större helhet. Det innebär bl.a. att behandlingsplaneringen måste ta sikte på den intagnes situation efter frigivningen, kriminalvårdens insatser måste kunna fullföljas och följas upp även efter frigivningen och metoder måste utvecklas för att underlätta för den intagne att vidmakthålla uppnådda resultat efter frigivningen. I arbetet med frigivningsförberedelser måste dessa frågor fokuseras.

3.2 Verkställigheten skall redan från början vara inriktad på frigivningsförberedelser

Av 4 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL) framgår att verkställigheten i anstalt redan från början skall inriktas på insatser som förbereder den intagne för tillvaron utanför anstalten, om detta kan ske utan att kravet på samhällsskydd eftersätts. Enligt 6 § förordningen (1974:248) om kriminalvård i anstalt (KvaF) skall en behandlingsplan upprättas för varje intagen. Planen skall vara inriktad på åtgärder som är ägnade att främja den intagnes anpassning i samhället och att förbereda honom eller henne för tillvaron utanför anstalten. Varje intagen skall också ha en kontaktman på anstalten och det är denne som ansvarar bl.a. för utformningen av behandlingsplanen och för frigivningsförberedelserna i stort (Grundnorm för kontaktmannaskap och kontaktmannautbildning, KVS 9511-0323).

Vid förberedande av den intagnes frigivning skall eftersträvas att han eller hon har en lämplig sysselsättning och bostad efter frigivningen samt tillgång till de olika former av stöd m.m. som det kan finnas behov av (16 § KvaL). Enligt 11 § KvaF skall förberedelsen av den villkorliga frigivningen – om det behövs – ske genom att den lokala kriminalvårdsmyndigheten samråder med berörda myndigheter, organisationer och enskilda personer som kan främja den intagnes anpassning i samhället.

3.3 Övergången från anstalt till frihet kan förbättras

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har på regeringens uppdrag kartlagt kriminalvårdens och andra myndigheters arbete med att förbereda frigivningssituationen för de intagna. I BRÅ-rapporten Frigivning från fängelse (1998:6) konstateras att intagna i anstalt har allvarigare sociala problem än befolkningen i stort men också

jämfört med andra kategorier dömda personer. Ett flertal hinder för optimala frigivningsförebereelser identifieras och BRÅ:s slutsats är att förbättringar bör övervägas bl.a. vad avser samarbetet mellan olika berörda myndigheter. Som en fortsättning på regeringsuppdraget driver BRÅ för närvarande projektet "Från anstalt till livet i frihet" där syftet är att undersöka på vilket sätt kriminalvården och andra myndigheter arbetar för att minska risken för återfall bland olika grupper av anstaltsklienter. En delrapport från projektet väntas under våren 2000.

Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet har med stöd av Kriminalvårdsstyrelsen gjort en kartläggning av personer som dömts till fängelse med särskild inriktning på att uttröna under vilka förhållanden dessa personer lever när de befinner sig ute i samhället och om det finns skillnader mot befolkningen i övrigt. Resultaten publicerades av kriminalvården år 1999 i rapporten Fångars levnadsförhållanden. Rapporten visar på avsevärda skillnader mellan fångarna och normalbefolkningen. Som exempel kan nämnas följande.

- En av sju fångar saknar fullbordad grundskoleutbildning eller motsvarande, jämfört med en av hundra i normalbefolkningen.
- Före frihetsberövandet var tre av fyra av de dömda utan anställning, jämfört med tre av tio i normalbefolkningen.
- Tre av tio fångar saknade egen bostad före frihetsberövandet, jämfört med fyra av hundra i normalbefolkningen.

I ett levnadsnivåperspektiv framstår fångarna, enligt författarna, som en grupp förlorare i välfärdssamhället.

Det är, bl.a. mot bakgrund av dessa resultat, uppenbart att ytterligare ansträngningar måste göras för att underlätta de intagnas övergång från anstaltsliv till ett liv i frihet. I denna promemoria föreslås att insatser med denna inriktning skall intensifieras och struktureras. Som ett led i denna strävan föreslås en försöksverksamhet med bl.a. verkställighet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll för att det i slutskedet av ett långvarigt straff skall vara möjligt att genomföra frigivningsförebereelser utanför anstalt.

4 Intensivövervakning med elektronisk kontroll

4.1 Från försöksverksamhet till en permanent verkställighetsform

Den 1 augusti 1994 inleddes i Sverige en försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll (se prop. 1993/94:184, bet 1993/94:JuU28, rskr. 1993/94:322, lagen [1994:451] om försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll samt förordningen [1994:1060] i samma ämne). Försöksverksamheten innebar inledningsvis att den som dömts till fängelse i högst två månader och var bosatt inom något av fem utvalda frivårdsdistrikt kunde få verkställa sitt fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Försöksverksamheten utvidgades den 1 januari 1997 till att gälla hela landet och fängelsestraff på upp till tre månader (se prop. 1995/96:156). Fr.o.m. den 1 januari 1999 är försöksverksamheten permanentad (se prop. 1997/98:96).

4.2 Formerna för verkställigheten

Verkställighet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll sker under ledning av den lokala kriminalvårdsmyndigheten; i praktiken frivården. Verkställigheten innebär att den dömda förbjuds att lämna sin bostad annat än för vissa, av frivården, bestämda ändamål och på särskilt angivna tider. Sådana

ändamål kan vara arbete, studier, behandling eller deltagande i kriminalvårdens programverksamhet. Det krävs att den dömda har någon form av sysselsättning som kan schemaläggas men det behöver inte vara ett ordinarie, avlönat arbete. Det kan också vara fråga om en samhällstjänstliknande sysselsättning som frivården ordnar eller en sysselsättningsfrämjande åtgärd som arbetsförmedlingen erbjuder. Frivården kan även meddela andra föreskrifter för verkställigheten. Att utgångsförbudet efterlevs kontrolleras med elektroniska hjälpmedel och genom frivårdens hembesök. I samband med hembesöken kontrolleras också att alkohol- och drogförbudet efterlevs.

Det elektroniska kontrollsystemet består av tre delar; en sändare som den övervakade bär runt fotleden, en mottagare som placeras i den övervakades bostad och ansluts till telenätet samt en centraldator hos kriminalvården. Om den övervakade, under tid då han eller hon har utgångsförbud, avlägsnar sig längre från mottagaren än sändarens räckvidd medger informerar mottagaren via telenätet centraldatorn om det inträffade. Frivården kan då vidta erforderliga åtgärder.

Sedan försöksverksamheten inleddes har de tekniska förutsättningarna för intensivövervakningen blivit allt bättre. Efter en upphandling under hösten 1999 har kriminalvården träffat avtal om ett nytt övervakningssystem som kommer att testas under år 2000. Med detta system kommer det bl.a. att vara möjligt att övervaka vissa klienter elektroniskt även under arbetstid.

4.3 Utvärdering

På regeringens uppdrag har Brottsförebyggande rådet (BRÅ) utvärderat den utvidgade försöksverksamheten med intensivövervakning. Utvärderingen redovisas i BRÅ:s rapport, Intensivövervakning med elektronisk kontroll (1999:4). Av rapportens sammanfattning framgår bl.a. följande.

- 7 739 personer påbörjade sin verkställighet med intensivövervakning under 1997 och 1998. För 357 personer, ca sex

procent, avbröts verkställigheten på grund av misskötsamhet, vanligen i form av överträdelse av alkohol- och drogförbudet eller avvikelser.

- Kontrollnivån med avseende på den tid som den dömda befann sig i hemmet var hög. Oanmälda hembesök utfördes i genomsnitt tre gånger per vecka.
- Kontrollen under sysselsättningstiden var inte tillfredsställande, enligt BRÅ. BRÅ föreslog därför skärpta krav på kontrollerbara sysselsättningsplatser i kombination med en kraftig ökning av frivårdens arbetsplatsbesök. I genomsnitt vistades de dömda på respektive sysselsättningsplats ca 30 timmar per vecka.
- Ca 90 procent av de dömda deltog i frivårdens påverkansprogram, i genomsnitt ca tre timmar per vecka. Utöver sysselsättning och programverksamhet vistades de dömda utanför hemmet för utevistelser, personliga ärenden m.m. i genomsnitt ca tre timmar per vecka.
- Frivårdens erfarenheter av arbetet med intensivövervakning var positiva. Frivården ansåg dock att det fanns behov av att förbättra tekniken och kontrollsituationen på sysselsättningsplatserna.
- De dömda och deras sammanboende var generellt sett mycket positiva till intensivövervakning med elektronisk kontroll. Över 90 procent av de dömda skulle föredra denna verkställighetsform framför fängelse om de skulle dömas till samma straff en gång till. Motsvarande siffra för de sammanboende var ca 80 procent. Båda grupper var mycket nöjda med frivårdens bemötande.
- Kostnaden för intensivövervakning var 500–850 kronor mindre per dygn än för fängelse. Systemet innebar också samhälls- och privatekonomiska vinster eftersom den dömda vanligtvis kunde fortsätta sitt ordinarie arbete och därmed undvika inkomstbortfall.
- BRÅ konstaterar att intensivövervakning med elektronisk kontroll är en i huvudsak lika ingripande verkställighetsform som fängelse men utan de negativa verkningar som fängelse-

vistelsen har. Det är också en mindre resurskrävande verkställighetsform än fängelse.

4.4 Straffsystemkommitténs förslag

Regeringen tillsatte år 1992 den s.k. Straffsystemkommittén. En av kommitténs huvuduppgifter var att överväga möjligheterna att vidareutveckla olika alternativ till fängelsestraffet. I sitt betänkande Ett reformerat straffsystem (SOU 1995:91) föreslår kommittén en genomgripande förändring av påföljdssystemet som bl.a. innebär att elektronisk övervakning införs i det ordinarie straffsystemet.

I betänkandet behandlar kommittén även den villkorliga frigivningen och övergången till vistelse utanför anstalt. Kommittén föreslår att ett försök skall inledas med utslussning från anstalt genom intensivövervakning, ett s.k. back-door system. Något konkret förslag läggs dock inte fram i den delen.

I sitt resonemang konstaterar kommittén bl.a. att back-door systemet skulle innebära en möjlighet till gradvis utslussning från längre fängelsestraff. Under den första tiden efter anstaltsvistelsen skulle flera åtgärder, som inte är möjliga på en anstalt, kunna vidtas i syfte att underlätta övergången till ett liv i frihet. Samtidigt skulle kriminalvården ha mycket god kontroll över att den dömde uppfyller sina förpliktelser. Möjligheten till verkställighet utanför anstalt skulle, enligt kommittén, sannolikt också fungera som en ”morot” för de intagna och på så sätt främja skötsamheten på anstalterna. Sammanfattningsvis anser kommittén att det är angeläget att införa ett sådant system i Sverige. Kommitténs bedömning är att införandet bör föregås av en försöksverksamhet på motsvarande sätt som tidigare försök med intensivövervakning.

De remissinstanser som yttrat sig över kommitténs synpunkter när det gäller utslussning genom intensivövervakning med elektronisk kontroll har ställt sig positiva till införandet av en sådan försöksverksamhet.

5 Frigivningsförberedelserna intensifieras och struktureras

Förslag: Kriminalvårdens insatser för att förbereda de intagna för frigivningen och underlätta övergången från anstaltsliv till ett liv i frihet skall under en försöksperiod intensifieras och struktureras. En bestämmelse av den innebörden tas in i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

Skälen för förslaget: En viktig grundläggande princip i svensk kriminalvårdslagstiftning är att kriminalvården i anstalt skall utformas så att den intagnes anpassning i samhället främjas. Verksamheten i anstalt skall redan från början inriktas på åtgärder som förbereder den intagne för frigivningen, 4 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL). Den behandlingsplan som skall upprättas för varje intagen inom tre veckor från intagningen i anstalt skall också vara inriktad på situationen efter frigivning och åtgärder som kan förbättra denna, 6 § förordningen (1974:248) om kriminalvård i anstalt (KvaF) och 38 § Kriminalvårdsstyrelsens anstaltsföreskrifter, KVVFS 1998:8. Förslagen i denna promemoria innebär inte någon förändring i detta sätt att arbeta med behandlingsplaneringen.

Mot slutet av verkställighetstiden är det emellertid naturligt att frigivningsförberedelserna får en mer praktisk inriktning och att olika åtgärder vidtas för att underlätta själva övergången från anstaltsliv till ett liv i frihet. Att denna övergång, i vart fall vid längre frihetsstraff, utgör ett kritiskt moment är väl känt. Det är därför önskvärt att utveckla former som möjliggör en successiv övergång. Enligt gällande rätt finns i huvudsak två alternativ till en

sådan successiv övergång; frigång enligt 11 § KvaL och placering enligt 34 § KvaL.

Frigång innebär att den intagne mot slutet av verkställigheten får tillstånd att vistas utanför anstalten under arbetstid för att t.ex. utföra arbete, utbilda sig eller få behandling. Enligt Kriminalvårdsstyrelsens praxis bör frigång endast i undantagsfall medges för längre tid än sex månader.

En placering utanför anstalten enligt 34 § KvaL kan vara aktuell om den intagne på så sätt kan bli föremål för särskilda åtgärder som kan antas underlätta hans anpassning i samhället. Normalt är det fråga om en placering på någon vård- eller behandlingsinrättning.

Idealiskt sett bör den successiva övergången från anstalt till frihet innebära att frigivningsförberedelserna kan fortsätta utanför anstalten. Systemet med s.k. halvvägshus där intagna bor under slutskedet av verkställigheten med större frihet och i huvudsak självhushåll möjliggör en sådan ordning. Halvvägshus förekommer i andra länder i strukturerade former. I Sverige finns viss verksamhet med denna inriktning inom ramen för 34 § KvaL. Verksamheten bör dock kunna utvecklas ytterligare. Detta torde kunna ske med stöd av gällande rätt men regeringen kommer också att följa kriminalvårdens arbete i frågan och överväga eventuella lagändringar.

Att, såsom föreslås i denna promemoria, använda verkställighet genom intensivövervakning som ett led i frigivningsförberedelserna är ytterligare en möjlighet att åstadkomma den önskvärda övergången från anstalt till frihet.

Målsättningen bör vara att det för varje intagen med en längre strafftid skall finnas planering för en strukturerad övergång från anstalt till frihet. I normalfallet bör det innebära någon form av placering eller aktivitet åtminstone delvis utanför anstalten. Detta kommer dock inte att vara möjligt för alla intagna t.ex. på grund av säkerhetsskäl eller bristande motivation hos den intagne. För alla intagna bör emellertid gälla att den aktuella frigivnings-situationen utreds och att erforderliga kontakter med andra myndigheter, organisationer och enskilda personer tas. Syftet bör

vara att, när behov finns, hjälpa den intagne att bygga upp fungerande nätverk både av social och samhällsstödjande karaktär.

När frigivningen förbereds skall kriminalvården redan enligt gällande rätt verka för att den intagne efter frigivningen har tillgång till bl.a. försörjning, bostad, utbildning och stöd av olika slag efter frigivningen (16 § KvaL). I 11 § KvaF slås fast att det är den lokala kriminalvårdsmyndigheten som skall förbereda den villkorliga frigivningen och att samråd skall ske bl.a. med andra myndigheter. (Se även avsnitt 3.2). Skall den intagne stå under övervakning efter frigivningen handhas övervakningen av den lokala kriminalvårdsmyndigheten. Det är normalt frivården som har kontakterna och lokalkännedomen på den intagnes hemort. Det är därför självklart att frigivningen måste förberedas i nära samverkan mellan anstalt och frivård och att denna samverkan måste intensifieras mot slutet av verkställigheten i anstalt.

Det är viktigt att kriminalvårdens åligganden när det gäller de intagnas övergång från anstaltsliv till ett liv i frihet tydliggörs och lyfts fram. Normaliseringsprincipen innebär att det är de vanliga samhällsorganen som ansvarar för de intagnas behov av arbete, vård, bostad m.m., på samma sätt som för medborgare i allmänhet. Kriminalvården har inte till uppgift att tillgodose sådana behov och har inte heller resurser till detta. Vad som däremot bör krävas av kriminalvården är att man under verkställigheten och inför frigivningen på ett aktivt sätt verkar för att sådana behov identifieras och, i möjligaste mån, tillgodoses. Det innebär att kriminalvården måste förmedla kontakter mellan den intagne och olika samhällsorgan men också att kriminalvården måste vara drivande när det gäller att utveckla formerna för samarbetet med de andra huvudmännen. Åtgärder och ställningstaganden i det enskilda fallet bör dokumenteras. Detta är viktigt för att uppnå struktur och enhetlighet men också av utvärderingsskäl. Det bör ankomma på regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om hur dokumentationen skall ske.

Riktlinjerna för arbetet med frigivningsförberedelser bör vara reglerade i lag. Det föreslås därför att en ny paragraf införs i KvaL och att denna placeras i anslutning till 34 § och de bestämmelser

om verkställighet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll som föreslås i avsnitt 6. Detta innebär att 16 § KvaL, som också behandlar förberedelser för frigivningen, kan upphävas. Den föreslagna regleringen bör prövas under en försöksperiod i enlighet med vad som närmare utvecklas i avsnitt 6.1.

6 Försök med intensivövervakning med elektronisk kontroll som ett led i frigivningsförberedelserna

6.1 En försöksverksamhet inleds

Förslag: En treårig försöksverksamhet skall inledas med verkställighet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll. Intensivövervakningen skall vara ett led i frigivningsförberedelserna och det intensifierade arbetet för en strukturerad övergång från anstalt till frihet.

Skälen för förslaget: Som tidigare anförts finns ett behov av att vidareutveckla formerna för övergången från anstaltsliv till ett liv i frihet. Detta behov är särskilt starkt för intagna med långa strafftider. De behöver en period i slutet av verkställigheten där de successivt anpassas till ett liv i frihet. Samtidigt måste utslussningen utformas på ett sådant sätt att verkställigheten av fängelsestraffet inte urholkas. Verkställigheten måste uppfattas som trovärdig. Utslussningen måste därför ske i strikt kontrollerade former. Tekniken med elektronisk övervakning erbjuder här ett alternativ.

Erfarenheterna av det nuvarande systemet med intensivövervakning med elektronisk kontroll är mycket goda. Det framgår bl.a. av den utvärdering av försöksverksamheten med intensivövervakning som Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har gjort, se avsnitt 4.3, och konstaterades också i samband med att försöksverksamheten permanentades (prop. 1997/98:96 s. 113).

Tekniken med övervakning genom elektronisk kontroll gör det möjligt att fortsätta förberedelserna för den intagnes frigivning utanför anstalten. Ett sådant system har ett flertal såväl praktiska som psykologiska fördelar. Det möjliggör för den intagne att tillbringa den sista tiden före villkorlig frigivning utanför anstalten och ägna sig åt arbete eller någon annan form av sysselsättning och att i övrigt bygga upp sin tillvaro samtidigt som han eller hon kan stå under effektiv övervakning och få del av den hjälp och det stöd som frivården tillsammans med andra ansvariga myndigheter kan erbjuda. Detta innebär stora möjligheter till social och personlig träning under kontrollerade former. Den intagnes övergång från anstaltsliv till ett liv i frihet kan på så sätt underlättas.

Erfarenheterna av intensivövervakning med elektronisk kontroll som verkställighetsform vid korta fängelsestraff kommer givetvis att vara till stor nytta när intensivövervakning används som ett led i frigivningsförberedelserna. Det regelverk som finns kan i huvudsak tillämpas även i dessa fall. Det finns emellertid en hel del skillnader mellan den grupp lagöverträdare som dömts till korta fängelsestraff och den grupp som avtjänar långa straff till största delen i anstalt, t.ex. vad gäller institutionaliseringseffekter och tillgången till bostad, sysselsättning och positiva nätverk. Dessa skillnader måste särskilt uppmärksammas och bedömas. En försöksverksamhet kan ge värdefulla kunskaper om och erfarenheter av hur intensivövervakning med elektronisk kontroll kan fungera som övergång mellan anstalt och frihet.

Regeringen har gett Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att redovisa hur man inom kriminalvården arbetar med planering av frigivningsförberedelser och ge exempel på hur en strukturerad övergång från anstalt till frihet skulle kunna utformas för olika kategorier intagna. Uppdraget skall redovisas den 1 oktober 2000. Inom BRÅ pågår ett projekt med fokus på kriminalvårdens arbete med frigivningsförberedelser i anstalt och hur frivården sedan tar över arbetet med stöd och kontroll av klienterna (se avsnitt 3.3). Även detta arbete skall redovisas till regeringen den 1 oktober 2000. Resultatet av dessa undersökningar kommer att studeras noga och eventuellt resultera i ytterligare förslag när det gäller

arbetet med frigivningsförberedelser. Hela frigivningssituationen är alltså föremål för övervägande och det är därför lämpligt att de förändringar som föreslås i denna promemoria prövas under en försöksperiod.

När det gäller försöksperiodens längd skall å ena sida beaktas att det redan finns kunskaper om och erfarenheter av själva systemet med intensivövervakning. Å andra sidan måste försökstiden ha viss längd för att åtgärderna skall kunna utvärderas och bedömas på ett adekvat sätt. Med hänsyn till det sistnämnda torde krävas en försökstid på tre år.

6.2 Långtidsdömda omfattas av försöksverksamheten

Förslag: Den som avtjänar fängelse i lägst två år skall efter ansökan och individuell prövning kunna medges att verkställa högst fyra månader av straffet, omedelbart före villkorlig frigivning, genom intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Skälen för förslagen: Behovet av en strukturerad, successiv övergång från anstalt till frihet och möjlighet till frigivningsförberedelser utanför anstalten gör sig särskilt starkt gällande i fråga om de långtidsdömda. I vart fall under försöksperioden bör möjligheten att verkställa sista delen av straffet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll begränsas till dem som avtjänar domar på fängelse i två år eller mer eller, om flera straff verkställs samtidigt, fängelsestraff på sammanlagt minst två år. Under år 1998 frigavs 856 personer efter strafftider på två år eller mer. Hur många av dessa som skulle kunnat komma i fråga för verkställighet genom intensivövervakning är svårbedömt. 115 av dem skulle utvisas och hade därför inte varit aktuella (se nedan). De krav som bör ställas när det gäller säkerhet och personliga förutsättningar innebär sannolikt att ytterligare ett antal kan räknas bort. Gruppen torde sammantaget vara så liten att det inte är

nödvändigt eller önskvärt att ha några geografiska begränsningar för försöksverksamheten. Effekterna av tvåårsgränsen bör dock särskilt studeras under försöksverksamheten så att man därefter kan bedöma om tillämpningsområdet bör utvidgas.

Sedan den 1 januari 1999 gäller som huvudregel att villkorlig frigivning skall ske när två tredjedelar av strafftiden har avtjänats (26 kap. 6 § första stycket brottsbalken). Det finns emellertid fortfarande intagna med långa strafftider som verkställer sina straff enligt äldre regler och därmed har möjlighet till villkorlig frigivning efter halvtid. Denna grupp bör också kunna komma i fråga för verkställighet genom intensivövervakning. Det är viktigt att verkställigheten är noga planerad och att den intagne har god tid att förbereda sin ansökan. När det gäller den grupp som kan komma i fråga för halvtidsfrigivning krävs därför särskild framförhållning eftersom beslutet om halvtidsfrigivning normalt fattas när bara sex månader återstår till frigivningsdagen.

Inom ramen för det nuvarande systemet med intensivövervakning med elektronisk kontroll kan en dom på fängelse på upp till tre månader verkställas utanför anstalt i denna form. På grund av reglerna om villkorlig frigivning innebär det att den effektiva tiden med intensivövervakning i normalfallet är högst två månader. Som skäl för den valda tidsbegränsningen har anförts bl.a. att längre tider av intensivövervakning skulle innebära större påfrestningar för de dömda och att det skulle vara svårt att upprätthålla de rigorösa reglerna som gäller för verkställigheten i mer än ett par månader (prop. 1997/98:96 s. 110). För att uppnå syftet med den successiva övergången till livet i frihet och möjligheten till frigivningsförberedelser utanför anstalt torde i många fall behövas en längre tid än två månader. Intensivövervakning som ett led i frigivningsförberedelserna bör därför kunna användas under en längre period än intensivövervakning som ersättning för ett kort fängelsestraff. Detta kan motiveras också av att andelen icke övervakad tid bör kunna vara större och dessutom utökas under verkställighetens gång, se vidare avsnitt 6.3. För att möjliggöra individuellt anpassade lösningar föreslås att intensivövervakningstiden kan vara upp till fyra månader. Alltför korta tider bör dock

vara uteslutna av praktiska skäl. Mindre än en månad torde bara vara aktuellt i rena undantagsfall.

Vid bedömningen av om verkställighet genom intensivövervakning skall medges i det enskilda fallet bör de riktlinjer som gäller för verkställigheten av korta fängelsestraff genom intensivövervakning vara vägledande (se 2 § lagen [1994:451] om intensivövervakning med elektronisk kontroll [IövL], prop. 1997/98:96 s. 113 ff och prop. 1993/94:184 s. 34 ff). Särskild hänsyn måste emellertid tas till att det här är fråga om personer som är dömda för allvarlig brottslighet till långa straff. Det innebär att samhällsskyddsaspekterna måste tillmätas stor vikt och att riskbedömningar måste utgöra en viktig del av den individuella prövningen. Det blir en uppgift för den beslutande myndigheten att utveckla de närmare formerna för dessa riskbedömningar. Verkställighet genom intensivövervakning under slutskedet av ett straff bör – liksom frigång enligt 11 § KvaL – inte komma i fråga om det kan befaras att den intagne kommer att avvika, återfalla i brott eller ägna sig åt missbruk. Syftet med riskbedömningen blir att bedöma om någon sådan risk föreligger. Självfallet får ett beslut om sådan verkställighet inte heller stå i strid mot de särskilda villkor som gäller för verkställigheten enligt 7 § tredje stycket KvaL.

För att intensivövervakningen överhuvudtaget skall kunna komma till stånd krävs, liksom vid korta fängelsestraff, i princip att den intagne har tillgång till bostad, telefon, elektricitet och ordnad sysselsättning. De långtidsdömda som är försöksverksamhetens målgrupp kan i stor utsträckning antas sakna dessa förutsättningar. Det fordras därför, i de flesta fall, en aktiv och målriktad insats från de intagna som vill komma i fråga för detta övergångsalternativ. Givetvis krävs också aktivt bistånd från kriminalvårdens sida liksom från socialtjänst, bostadsförmedling, arbetsförmedling m.fl. Arbetet med att bygga upp förutsättningar för att den sista delen av straffet skall kunna verkställas genom intensivövervakning bör utgöra en del av de frigivningsförberedelser som skall pågå under hela straffverkställigheten. Intensivövervakningsperioden i sig kan betraktas som förberedelsernas slutfas.

Den som sammanbor med den intagne måste samtycka till att verkställigheten sker i bostaden. Vikten av att sammanboendes intressen tillvaratas betonades särskilt när försöksverksamheten med intensivövervakning permanentades (prop. 1997/98:96 s. 114). Har brottet riktats mot en familjemedlem bör verkställigheten inte ske i det gemensamma hemmet. En utlänning som skall utvisas bör inte verkställa någon del av ett fängelsestraff med intensivövervakning. Framstår det som orealistiskt att den intagne skall kunna hantera intensivövervakning utgör detta också ett särskilt skäl mot verkställighet utanför anstalt. Det kan också finnas andra fall då brottets karaktär eller gärningsmannens person gör att det skulle te sig direkt oförsvarligt eller stötande att bifalla en ansökan. Det bör framhållas att syftet med verkställigheten genom intensivövervakning skall vara att främja den intagnes anpassning i samhället. Bara om verkställigheten kan antas fylla ett sådant syfte bör den beviljas.

I fråga om intensivövervakning som verkställighetsform vid korta fängelsestraff gäller den begränsningen att om den dömde tidigare har verkställt straff genom intensivövervakning så måste i princip tre år ha förflutit utan att denne gjort sig skyldig till nya brott innan sådan verkställighet på nytt kan beviljas. Eftersom verkställighet genom intensivövervakning som ett led i frigivningsförberedelserna förutsätter en strafftid på minst två år kommer det att gå förhållandevis lång tid mellan tillfällena då sådan verkställighet kan vara aktuell. Det innebär att behovet av en liknande begränsning inte på samma sätt gör sig gällande i dessa fall. Tidigare erfarenheter av intensivövervakning, som ersättning för ett kort fängelsestraff eller som övergångsalternativ, kan dock få betydelse för bedömningen av om intensivövervakning skall beviljas. Har t.ex. tidigare verkställigheter avbrutits på grund av misskötsamhet är det en omständighet som talar mot att en ny ansökan skall beviljas.

En särskild fråga är om det skall vara möjligt att kombinera olika övergångsalternativ. Eftersom det som skall eftersträvas är en individuellt anpassad lösning för att öka den intagnes möjligheter att leva ett liv utan kriminalitet och droger bör sådana kombinationer inte vara uteslutna under försöksverksamheten.

Med de nu aktuella övergångsalternativen är det huvudsakligen kombinationer av frigång eller § 34-placering och intensivövervakning som kan komma i fråga. Av 34 § tredje stycket KvaL framgår visserligen att placeringar enligt paragrafen i regel inte skall påbörjas så tidigt att den planerade vård- eller behandlingstiden blir kortare än den beräknade återstående verkställighetstiden. Bestämmelsen tar emellertid sikte på normalfallen och syftet är att förhindra att en intagen tvingas fullfölja strafftiden på anstalt efter en § 34-vistelse (prop. 1986/87:106 s. 58 och 81). En välmotiverad intagen som själv önskar och bedöms ha förutsättningar att t.ex. först genomgå behandling för sitt missbruk under en § 34-placering och därefter avsluta verkställigheten med intensivövervakning med elektronisk kontroll bör kunna få en sådan utslussning. Däremot torde det inte vara aktuellt att inleda utslussningen med intensivövervakning och avsluta den med frigång eller en § 34-placering. Olika effekter av kombinationsmöjligheterna bör särskilt uppmärksammas under försöksperioden.

6.3 Verkställighetens närmare innehåll

Förslag: I fråga om formerna för verkställigheten skall bestämmelserna i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll tillämpas. Syftet att verkställigheten skall bidra till den dömdes återanpassning i samhället måste dock särskilt beaktas när villkor och föreskrifter ställs upp.

Skälen för förslaget: Försöksverksamheten med intensivövervakning vid övergången från anstalt till frihet har, som tidigare konstaterats, stora likheter med verkställigheten av korta fängelsestraff. När det gäller formerna för kontroll, tillsyn och den dömdes åligganden kan därför i allt väsentligt hänvisas till bestämmelserna i IövL. Det innebär först och främst att det är den lokala kriminalvårdsmyndigheten som har huvudansvaret för verkställigheten. Detta är naturligt med tanke på den erfarenhet och kompetens på området som byggts upp där. En skillnad jämfört

med situationen vid intensivövervakning som ersättning för korta fängelsestraff är att det är nödvändigt med täta kontakter och ett nära samarbete mellan frivården och den intagnes anstalt. Det gäller framför allt under planerings- och utredningsfasen men också därefter. Om det är möjligt med hänsyn till de geografiska förhållandena är det också tänkbart att anstaltspersonal i vissa fall har en aktiv roll även under intensivövervakningsperioden. En annan skillnad ligger i det uttalade syftet med att verkställa den sista delen av straffet utanför anstalt, nämligen att den dömdes återanpassning i samhället skall främjas. Detta måste beaktas särskilt vid utformningen av verkställigheten dock inte på sådant sätt att trovärdigheten äventyras.

Som framgår av lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll förbjuds den dömda att lämna sin bostad under verkställigheten utanför anstalt annat än för vissa, av den lokala kriminalvårdsmyndigheten bestämda, ändamål och på särskilt angivna tider. Att förbudet efterlevs kontrolleras med elektroniska hjälpmedel. Under verkställighetstiden kan olika åtgärder sättas in för att underlätta för den dömda att anpassa sig till ett liv i frihet, bl.a. har den lokala kriminalvårdsmyndigheten möjlighet att meddela olika föreskrifter (se avsnitt 4.2).

Som grupp betraktat skiljer sig emellertid deltagarna i den nu aktuella försöksverksamheten i flera avseenden från de som verkställer korta fängelsestraff genom intensivövervakning. Syftet att förbereda de intagna för ett liv i frihet utan kriminalitet och droger är också specifikt för den verkställighet som nu föreslås. Dessa skillnader bör få vissa praktiska konsekvenser för verkställigheten. Den som verkställt större delen av ett långt fängelsestraff på anstalt bör ha genomgått den programverksamhet som han eller hon har behov av. Icke desto mindre torde det finnas ett stort behov av stöd och hjälp från kriminalvården. Risken för isolering är sannolikt betydligt större än för den som verkställer ett kort straff. Hembesöken kan därför förväntas få ett något annorlunda och mer kurativt innehåll när det gäller denna grupp. Samarbetet och kontakterna med olika frivilligorganisationer bör också tillmätas stor vikt. Den övervakade bör ges goda möjligheter till olika fritidsaktiviteter, kontakter med barn och andra anhöriga

samt stöd och uppmuntran när det gäller att bygga upp ett fungerande socialt nätverk, i den mån ett sådant inte redan existerar. En annan viktig uppgift för kriminalvården blir att se till att den övervakade upprätthåller kontakterna med andra delar i det nätverk som han eller hon bör ha byggt upp under verkställigheten, t.ex. med lekmanövervakare, socialtjänst, bostadsförmedling, arbetsförmedling och andra organisationer.

När det individuella övervakningsschemat görs upp måste beaktas att den dömda under slutet av anstaltsvistelsen sannolikt varit inne i ordinarie permissionsgång. I de flesta fall, och under förutsättning av skötsamhet, bör också den icke övervakade tiden kunna utökas vartefter som ett led i den successiva övergången från anstalt till frihet. Med hänsyn till det och till den frihet som intensivövervakningsperioden, jämfört med anstaltstiden, ändå innebär är det inte aktuellt med permissioner under verkställigheten utanför anstalt. Detta utesluter givetvis inte att villkoren för verkställigheten bör vara utformade så att den dömdes kontakter med sin familj, arbetssökande osv. underlättas.

Enligt 5 § IövL skall den dömda betala 50 kronor per verkställighetsdag om det är motiverat med hänsyn till hans eller hennes möjligheter att erhålla inkomst under verkställighetstiden. Som skäl för avgiftens införande anfördes att det framstår som orättvist att den som verkställer sitt straff utanför anstalt skall kunna få stora ekonomiska fördelar jämfört med den som avtjänar straffet i anstalt och alltså inte kan behålla sin vanliga inkomst (prop. 1993/94:184 s. 19). Den grupp dömda som kommer i fråga för intensivövervakning som ett led i övergången mellan anstalt och frihet har suttit i fängelse under lång tid och kan typiskt sett antas ha mycket dåliga ekonomiska förutsättningar. Vid övriga övergångsalternativ utgår ingen särskild avgift och det är lämpligt att samma ordning gäller under försöksperioden med intensivövervakning.

6.4 Kriminalvårdsstyrelsen beslutar om verkställighet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll

Förslag: Kriminalvårdsstyrelsen beslutar om verkställighet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll som ett led i frigivningsförberedelserna.

Skälen för förslaget: Försöksverksamheten med intensivövervakning som ett led i frigivningsförberedelserna har stora likheter med verkställighet av korta fängelsestraff genom intensivövervakning. I det senare fallet är det Kriminalvårdsstyrelsen som fattar beslut om att verkställigheten får inledas (9 § IöVL). Den verkställighet som nu föreslås kommer emellertid att utgöra ett alternativ för övergången från anstalt till frihet på samma sätt som frigång och placering enligt 34 § KvaL. I fråga om frigång beslutar Kriminalvårdsstyrelsen (58 § KvaL) och i fråga om § 34-placeringar (för den aktuella målgruppen) beslutar Kriminalvårdsnämnden (54 § KvaL). Detta innebär att det i fråga om vilken myndighet som skall besluta om verkställighet enligt 33 a § finns i princip två alternativ; antingen fattas beslutet av Kriminalvårdsstyrelsen eller av Kriminalvårdsnämnden.

Kriminalvårdsnämnden inrättades i samband med brottsbalkens införande. Från början skulle nämnden vara besvärinstans för övervakningsnämndernas beslut i frågor rörande fängelsedömda. Kriminalvårdsnämnden har också kommit att bli första instans i frågor om villkorlig frigivning och § 34-placeringar för långtidsdömda. Inom nämnden finns således stor kompetens och långvarig erfarenhet när det gäller individuella risk- och farlighetsbedömningar. Sedan möjligheten till halvtidsfrigivning avskaffades den 1 januari 1999 har emellertid Kriminalvårdsnämndens största arbetsuppgift försvunnit och nämndens arbetsituation därmed väsentligt förändrats. Det är mot den bakgrunden nödvändigt att noga överväga nämndens roll i framtiden. Detta är en komplex fråga som i sin tur aktualiserar ett antal nya

frågeställningar. Dessutom finns ett generellt behov av att se över beslutsvägarna inom kriminalvården. Det finns inte underlag för att i detta sammanhang göra de erforderliga ställningstagandena.

De prövningar som Kriminalvårdsstyrelsen har att göra t.ex. vid fastställande av de särskilda villkor som skall gälla för verkställigheten för de som avtjänar långa fängelsestraff (7 § KvaL) gör att erfarenheten och kompetensen när det gäller riskbedömningar även här är mycket stor. Inom Kriminalvårdsstyrelsen finns också erfarenheten av intensivövervakning som verkställighetsform och de speciella förutsättningar som gäller för den.

Kriminalvårdsstyrelsen är, till skillnad från Kriminalvårdsnämnden, en administrativ myndighet. Något principiellt hinder mot att anförtro en sådan myndighet beslutanderätten i de aktuella ärendena finns emellertid inte.

Vid en samlad bedömning talar övervägande skäl för att Kriminalvårdsstyrelsen bör besluta om intensivövervakning under försöksperioden. Det innebär att samma beslutsordning som enligt IöVL gäller för intensivövervakning som alternativ till korta fängelsestraff kan tillämpas.

Den föreslagna ordningen innebär att olika myndigheter kommer att besluta om intensivövervakning respektive § 34-placeringar för den aktuella gruppen intagna. I normalfallet kommer det att framgå av planeringen för verkställighetens slutfas hur en eventuell kombination av de olika övergångsalternativen bör se ut. Det kan emellertid tänkas att frågan om verkställighet genom intensivövervakning i något fall uppkommer i ett sent skede, då en § 34-vistelse redan inletts. I sådana fall krävs att de inblandade myndigheterna samarbetar för att förberedelserna för den intagnes frigivning skall bli så bra som möjligt. Som tidigare framgått (se avsnitt 6.2) är olika effekter av möjligheten att kombinera övergångsalternativ en av de frågor som bör studeras under försöksperioden.

Beslutet om verkställighet genom intensivövervakning förutsätter – på samma sätt som vid verkställighet av korta fängelsestraff genom intensivövervakning – en ansökan av den intagne och en utredning av förutsättningarna i det enskilda fallet

(se 9 och 10 §§ IövL). Det är naturligt att den lokala kriminalvårdsmyndigheten, som sedan också handhar själva verkställigheten, utför utredningen. En väsentlig skillnad – jämfört med verkställigheten av korta fängelsestraff genom intensivövervakning – är emellertid att sökanden i det nu aktuella fallet befinner sig på en anstalt. Detta innebär att utredningen måste ske i mycket nära samarbete mellan frivården och anstalten och att det till stor del kommer att vara anstaltspersonalen som tillhandahåller underlag för utredningen. Det geografiska avståndet mellan anstalten och frivården (i den intagnes hemkommun) kan dessutom vara stort. Detta är ett förhållande som redan nu komplicerar arbetet med frigivningsförberedelser och som kriminalvården måste hitta former att bemästra.

6.5 Kriminalvårdsstyrelsens möjligheter att delegera beslutsfattandet

Förslag: Kriminalvårdsstyrelsen ges möjlighet att till de lokala kriminalvårdsmyndigheterna delegera beslut om intensivövervakning som ett alternativ till korta fängelsestraff.

Skälen för förslaget: Kriminalvårdsstyrelsens beslutanderätt i ärenden om intensivövervakning framgår av 9 § IövL. Paragrafen ger Kriminalvårdsstyrelsen möjlighet att föreskriva att frågan istället skall prövas av en regionmyndighet och den möjligheten har i praktiken utnyttjats av Kriminalvårdsstyrelsen. Den 15 februari 2000 avskaffades regionmyndigheterna inom kriminalvården och beslut enligt 9 § IövL har därefter fattats av Kriminalvårdsstyrelsen. Styrelsen har hemställt om att få möjlighet att delegera sin beslutanderätt till de lokala kriminalvårdsmyndigheterna.

I samband med att försöksverksamheten med intensivövervakning inleddes uttalade departementschefen att Kriminalvårdsstyrelsen delegationsrätt – åtminstone under försöksperioden –

borde begränsas till regionmyndigheterna (prop. 1993/94:184 s.26). Kriminalvårdsstyrelsen har anfört att man på lokal nivå numera är väl förtrogen med systemet med intensivövervakning, att den juridiska kompetensen på lokal nivå har stärkts i den nya organisationen och att en relativt fast praxis på området har utbildats. Med hänsyn till detta torde hinder inte möta mot en utvidgad delegationsmöjlighet. När det gäller intensivövervakning som ett led i frigivningsförberedelserna gör sig – som tidigare framhållits – säkerhetsskyddsaspekterna särskilt gällande. Det är mot den bakgrunden och då det är fråga om en försöksverksamhet inte lämpligt att besluten i dessa fall fattas på lokal nivå.

6.6 Övervakningsnämnden beslutar om intensivövervakningens upphörande

Förslag: Övervakningsnämnden skall besluta om intensivövervakningens upphörande.

Skälen för förslaget: Vid verkställighet av korta fängelsestraff genom intensivövervakning skall verkställighetsbeslutet upphävas bl.a. om den dömda åsidosätter vad som åligger honom och åsidosättandet inte är av mindre betydelse (14 § IövL). Kravet på skötsamhet är i praktiken mycket högt. Detsamma bör gälla när den sista delen av ett straff verkställs genom intensivövervakning. Precis som i verkställighetsfallet bör den lokala kriminalvårdsmyndigheten ha möjlighet att fatta interimistiska beslut (se 16 § IövL).

Det är övervakningsnämnden som, efter anmälan av den lokala kriminalvårdsmyndigheten, prövar frågan om upphävande av beslut om verkställighet utanför anstalt (15 § IövL). Eftersom övervakningsnämnden normalt bemyndigats av Kriminalvårdsnämnden att besluta om placering av den intagne enligt 34 § KvaL har övervakningsnämnden också i dessa fall möjlighet att besluta om placeringens upphörande. Övervakningsnämnden bör besluta

också om upphörande av verkställigheten när intensivövervakning används som ett led i frigivningsförberedelserna. En sådan lösning är mest ägnad att främja en enhetlig praxis i frågan. Det är lämpligt att även i detta avseende hänvisa till lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Om övervakningsnämnden bestämmer att beslutet om verkställighet utanför anstalt skall upphävas eller tills vidare inte skall gälla skall den dömde föras till en kriminalvårdsanstalt för fortsätta verkställigheten av straffet där (17 § första stycket IövL). Kan det bedömas ske utan fara för att den dömde avviker får polismyndigheten istället förelägga den dömde att själv inställa sig vid kriminalvårdsmyndigheten (17 § andra stycket IövL). Det senare alternativet bör inte vara öppet när intensivövervakning används under slutskedet av ett fängelsestraff.

Övervakningsnämndens beslut bör, precis som när intensivövervakningen ersätter ett kort fängelsestraff, kunna överklagas till Kriminalvårdsnämnden (19 § andra stycket IövL).

6.7 Den dömde är inskriven vid anstalten fram till tidpunkten för villkorlig frigivning

Bedömning: Den dömde bör fortsätta att vara inskriven vid anstalten när den sista delen av straffet verkställs genom intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Skälen för bedömningen: Precis som vid frigång och § 34-placeringar bör den som deltar i försöksverksamheten med intensivövervakning som ett led i frigivningsförberedelserna vara inskriven vid anstalten fram till tidpunkten för villkorlig frigivning. Det innebär att han eller hon i socialförsäkringshänseende etc. behandlas på precis samma sätt som vid verkställighet i anstalt. Utgångspunkten är att de intagna som slussas ut genom intensivövervakning skall arbeta och ha inkomster så att de

själva kan betala sin hyra och andra omkostnader. När så inte är fallet har kriminalvården emellertid – på samma sätt som vid frigång – ett kostnadsansvar som utgår från hur förhållandena hade varit om den dömda vistats i anstalten. Om den som har frigång inte får avtalsenlig lön, full ersättning från annan myndighet eller inte har beviljats särskilt vuxenstudiestöd skall kriminalvårdsmyndigheten, enligt Kriminalvårdsstyrelsens föreskrifter, betala timersättning motsvarande studier i anstalten, studiematerial, kursavgifter, nödvändiga resor samt sörja för den intagnes kost (46 § Kriminalvårdsstyrelsens anstaltsföreskrifter, KVVFS 1998:8). När det gäller intensivövervakning tillkommer kostnader för boende. Det bör ankomma på Kriminalvårdsstyrelsen att med stöd av bemyndigandet i 43 § KvaF meddela de närmare bestämmelser för kriminalvårdens kostnadsansvar som krävs för dessa fall.

7 Intensivövervakning i samband med permissioner

Bedömning: Det finns för närvarande inte tillräckliga skäl att lagreglera möjligheterna att använda intensivövervakning i samband med permissioner.

Skälen för bedömningen: Under senare tid har permissionsinstitutet och dess tillämpning diskuterats intensivt i olika sammanhang. Inom kriminalvården har en särskild utredning granskat de långtidsdömdas utevistelser och funnit bl.a. att tillämpningen av gällande regelverk varit mycket generös och att planeringen och kontrollen av utevistelser varit bristfällig (Långtidsdömdas utevistelser, 1999 års permissionsutredning). I debatten har intensivövervakning med elektronisk kontroll framförts som ett alternativ när det gäller att höja graden av kontroll under permissioner.

Enligt lagen om kriminalvård i anstalt får en permission förenas med de villkor beträffande vistelseort, anmälningskyldighet eller annat som anses nödvändiga. Om noggrann tillsyn behövs kan det föreskrivas att den intagne skall vara ställd under bevakning under permissionen (32 §). Kriminalvårdens permissionsutredning har funnit att det i många fall saknats adekvata villkor vid de långtidsdömdas utevistelser. Utredningen föreslår därför att kriminalvårdens permissionsföreskrifter skall ändras så att det därav framgår att permissionsvillkor skall meddelas och att villkoren i större utsträckning också skall gälla under hela verkställigheten.

Som framgått av avsnitt 3.2 innebär intensivövervakningen med elektronisk kontroll att kriminalvården larmas om den

övervakade lämnar sitt hem under tid då han har utgångsförbud. Systemet med intensivövervakning medger i sig inte möjlighet till kontroll av den dömdes förehavanden på sådan tid som inte omfattas av utgångsförbudet. Något hinder mot att begå brott utgör systemet inte. De kontroll- och stödeffekter som skulle kunna uppnås med intensivövervakning torde vidare i de flesta fall kunna uppnås genom en utökad användning av möjligheten att ställa villkor vid permission, t.ex. om vistelseadress, anmälningsplikt hos polis- eller kriminalvårdsmyndighet och hembesök av kriminalvårdspersonal. Den utredning som måste föregå intensivövervakningen och installationen av det tekniska systemet är dessutom resurskrävande och torde inte stå i proportion till de vinster som eventuellt kan uppnås jämfört med andra alternativ.

Kriminalvården arbetar för närvarande intensivt med att följa upp och genomföra de förslag som framförts av den ovannämnda permissionsutredningen. Resultatet av det arbetet följs noga av Justitiedepartementet. Mot denna bakgrund finns det, åtminstone för närvarande, inte anledning att närmare överväga en lagreglering av möjligheten att använda intensivövervakning med elektronisk kontroll vid permissioner.

8 Lagtekniska frågor

Det är viktigt att den föreslagna försöksverksamheten med intensifierade frigivningsförberedelser mot slutet av verkställigheten och användningen av intensivövervakning som ett led i förberedelserna ses som en del i en större helhet där övriga övergångsalternativ och kriminalvårdens arbete med frigivningsförberedelser i stort utgör andra viktiga delar. I promemorian föreslås därför att försöksverksamheten skall regleras genom tidsbegränsade ändringar i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL) och inte i en särskild försökslag. Eftersom den intagne fortsätter att vara inskriven vid anstalten under intensivövervakningsperioden (se avsnitt 6.7) finns inte några principiella hinder mot att verkställigheten regleras i KvaL. Den föreslagna regleringen torde inte heller medföra några praktiska eller lagtekniska olägenheter.

Enligt KvaL kan en intagen i vissa fall få tillstånd att vistas utanför anstalten (se t.ex. 11, 14 och 34 §§). Av 39 § KvaL framgår att sådana vistelser skall räknas in i verkställigheten av straffet. Den föreslagna verkställigheten med intensivövervakning syftar till att möjliggöra en successiv övergång från anstaltsliv till ett liv i frihet och utgör på det sättet ett alternativ och komplement till frigång enligt 11 § KvaL och placering enligt 34 § KvaL. Skäl hade därför kunnat anföras för att verkställigheten också skulle kategoriseras som en vistelse utanför anstalt. Likheterna med intensivövervakning som ersättning för korta fängelsestraff är dock så stora att det faller sig mer naturligt att på samma sätt som i det sammanhanget tala om verkställighet utanför anstalt. Det senare begreppet beskriver måhända också mer korrekt den aktuella situationen. För tydlighetens skull föreslås att 39 § KvaL ändras så att det klart framgår att även verkställigheten genom

intensivövervakning skall räknas in i verkställighetstiden. I en senare översyn av KvaL bör emellertid dessa – och andra – begreppsfrågor uppmärksammas ytterligare.

9 Ekonomiska konsekvenser

Den försöksverksamhet som föreslås i promemorian innebär totalt sett en ambitionshöjning när det gäller kriminalvårdens arbete med förberedelserna av de intagnas frigivning. Sannolikt finns stora lokala variationer. På sina håll arbetar och dokumenterar man redan idag på det föreslagna sättet. På andra håll kommer förslagen att innebära större förändringar och också kräva större personalresurser än som idag avsätts för de aktuella arbetsuppgifterna.

Den föreslagna regleringen innebär också att ett antal intagna kommer att verkställa en del av sina fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll istället för på anstalt. Som tidigare konstaterats är det svårt att bedöma hur många intagna det kan bli fråga om. År 1998 var det 741 personer som frigavs från straff på mer än två år och som inte var utvisade och som därmed kunnat komma i fråga för verkställigheten. 146 av dem var föremål för § 34-placeringar och hade därför antagligen inte varit aktuella. Dessutom måste ett okänt antal räknas bort på grund av bristande personliga förutsättningar eller motivation. Sannolikt rör det sig om maximalt 200 intagna per år.

Den befintliga tekniken för intensivövervakning med elektronisk kontroll kan användas även för det nu aktuella ändamålet. Enligt vad som upplysts från kriminalvården finns också en sådan överkapacitet att det åtminstone inledningsvis inte krävs någon större nyanskaffning av teknisk utrustning. Den klientgrupp som det här är fråga om kan eventuellt förväntas vara mer resurskrävande under intensivövervakningsperioden än de korttidsdömda. Trots detta och trots att det inte är fråga om några stora årliga volymer måste det, i alla fall på sikt, innebära en

kostnadsbesparing att en grupp intagna verkställer en del av sina fängelsestraff utanför anstalt.

De ökade kostnader som torde bli följden av det intensifierade arbetet med frigivningsförberedelser bör kunna kompenseras av den kostnadsminskning som verkställigheten genom intensivövervakning leder till. Det begränsade antal ärenden som förutses gör att resursbehovet hos beslutsmyndigheter och överprövningsinstanser inte kan förväntas bli nämnvärt påverkat av försöksverksamheten. Sammantaget görs bedömningen att de föreslagna ändringarna inte kommer att medföra några kostnadsökningar.

10 Författningskommentar

10.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt

7 §

Ändringarna innebär att verkställighet utanför anstalt enligt 33 a §, såvitt avser beslut om särskilda villkor, behandlas på samma sätt som permissioner och vistelser utanför anstalt.

33 §

Paragrafen har behandlats i kapitel 5.

Sedan tidigare gäller att verkställigheten i anstalt redan från början skall vara inriktad på åtgärder som främjar den intagnes möjligheter att leva ett liv utan kriminalitet och droger efter frigivningen, se bl.a. 4 §. Flera av de åtgärder som nämns i 33 § vidtas också i ett tidigt skede av verkställigheten eller vid upprepade tillfällen under verkställigheten. Härvidlag innebär den nya bestämmelsen ingen förändring. Syftet med bestämmelsen är att markera och tydliggöra de åtgärder som också skall vidtas mot slutet av verkställigheten. Den påverkar således inte det arbete med frigivningsförberedelser som enligt nuvarande reglering bedrivs dessförinnan.

Enligt *första stycket* skall den sista tiden i anstalt vara inriktad på konkreta förberedelser av den intagnes övergång från anstaltsliv till ett liv i frihet. När frigivningsförberedelserna bör gå in i denna avslutande fas kan inte anges generellt utan beror på strafftid, personliga och sociala förutsättningar m.m. i det enskilda fallet. Det viktiga är att varje frigivning föregås av en sådan fas.

Av *andra stycket* framgår att den intagnes frigivningssituation skall utredas. Detta sker givetvis i stor utsträckning redan idag.

Som anförts i avsnitt 5 är det emellertid angeläget att man inom kriminalvården strävar efter att utredningarna skall göras på ett mer strukturerat och enhetligt sätt. Det är också viktigt att man utvecklar arbetsformer som bidrar till att de intagna, andra myndigheter och övriga berörda engageras i förberedelserna för frigivningen. De åtgärder som vidtas och de kontakter som tas skall dokumenteras. I fall där strafftiden är kort och de sociala och personliga förutsättningarna goda kan det räcka med att olika aspekter av frigivningssituationen tas upp och diskuteras med den intagne och att detta dokumenteras.

Kriminalvården skall också vidta åtgärder för att i möjligaste mån tillgodose den intagnes behov av undervisning, utbildning, ekonomiskt, socialt och medicinskt stöd efter frigivningen. Regleringen är i huvudsak densamma som enligt den upphävda 16 §. Skillnaden i uttryckssätt innebär dock att i den mån de behov som den intagne ger uttryck för kan bedömas som realistiska är kriminalvården skyldig att vidta aktiva åtgärder för att dessa tillgodoses. Kriminalvården har givetvis vare sig skyldighet eller möjlighet att tillhandahålla arbete, bostad, vård m.m. efter frigivningen. Den centrala uppgiften för kriminalvården är istället att förmedla kontakter med aktuella myndigheter och organisationer ute i samhället. Syftet bör därvid vara att bygga upp kontaktnät som kan fungera även efter frigivningen.

Som tidigare framhållits är det eftersträvarsvärt att övergången från anstaltsliv till ett liv i frihet – åtminstone efter längre frihetsstraff – sker successivt t.ex. genom frigång, placering enligt 34 § eller verkställighet enligt 33 a §. Enligt *tredje stycket* skall sådana möjligheter övervägas särskilt.

I *fjärde stycket* regleras samverkansfrågor. Frigivningsförberedelserna skall givetvis ske i en nära dialog mellan kriminalvårdens personal och den intagne. I normalfallet bör det vara den intagne som rent faktiskt har kontakterna med andra myndigheter och organisationer. Om detta av något skäl inte är möjligt måste dock kriminalvårdens personal vara beredd att inta en mer aktiv roll. Saknar den intagne helt motivation att delta i förberedelserna av frigivningen bör detta dokumenteras liksom eventuella åtgärder som vidtagits av personalen. Olika

frivilligorganisationer, religiösa sammanslutningar m.fl. bör i många fall kunna fungera som stöd i samband med frigivningen. Även här har kriminalvården en viktig roll när det gäller att initiera kontakter mellan den intagne och organisationen. Inför frigivningen är det också viktigt att de som står den intagne nära – om de och den intagne vill det – engageras i förberedelserna.

33 a §

Paragrafen har behandlats i avsnitt 6.2.

Som en huvudförutsättning för verkställigheten anges i *första stycket* att den skall vara ägnad att främja den intagnes anpassning i samhället. Det innebär att verkställigheten skall vara noga planerad och ha ett uttalat syfte när det gäller den intagnes återanpassning i samhället. Den skall ses som slutfasen i de frigivningsförberedelser som bör ha pågått under hela verkställigheten. En förutsättning för verkställighet enligt paragrafen är att den dömda avtjänar fängelse i lägst två år. Något krav på att det skall vara ett enda utdömt straff ställs inte upp. Det kan alltså vara fråga om flera straff som sammanlagts. Verkställighet enligt paragrafen sker utanför anstalt men det är fortfarande fråga om verkställighet av ett fängelsestraff och lagen (1974:202) om beräkning av strafftid är därför tillämplig.

I *andra stycket* anges riktlinjerna för bedömningen om verkställigheten skall beviljas. Den praxis som utbildats vid beslut om intensivövervakning som ersättning för korta fängelsestraff bör kunna ge viss vägledning. Som tidigare framhållits måste emellertid samhällsskyddsaspekterna särskilt beaktas. Vid den individuella bedömning som måste göras bör givetvis erfarenheterna från den intagnes tid i anstalt tillmätas stor betydelse.

33 b §

Paragrafen har behandlats i avsnitt 6.3.

I paragrafen hänvisas till lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll när det gäller formerna för verkställigheten. Där finns närmare bestämmelser om övervakningen och utgångsförbudet (3 §), alkohol- och drogförbudet (4 §), den lokala kriminalvårdsmyndighetens åligganden (6 §), den

dömdes åligganden (7 §) och de föreskrifter som kan meddelas (8 §). I paragrafen klargörs emellertid också att det utpräglade syftet med verkställighet enligt 33 a § att främja den dömdes återanpassning i samhället kan medföra skillnader i tillämpningen av bestämmelserna. Som nämnts i avsnitt 6.3 kan det påverka t.ex. schemalaggningsen.

35 §

Målsäganden skall i vissa fall tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om eventuella utevistelser som den intagne beviljas. Ändringen innebär att detsamma skall gälla i fråga om verkställighet utanför anstalt enligt 33 a §.

39 §

Ändringen har behandlats i avsnitt 8. Den innebär ett tydliggörande av att verkställighet utanför anstalt enligt 33 a §, på samma sätt som vistelser utanför anstalt, skall räknas in i verkställighetstiden.

56 a §

Paragrafen har behandlats i avsnitten 6.4 och 6.6.

I paragrafen hänvisas till reglerna i lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll när det gäller beslut om verkställighet utanför anstalt (9 och 9 a §§), utredning inför sådant beslut (10 §), beslut om föreskrifter under verkställigheten (13, 18 och 20 §§) samt beslut om upphörande av verkställigheten (14–17, 18 a och 19 §§).

I 26 kap. 7 § brottsbalken finns regler om senareläggning av villkorlig frigivning vid verkställighet i anstalt. Verksställighet utanför anstalt enligt 33 a § omfattas inte av bestämmelsen utan i fråga om sådan verkställighet gäller att den upphör vid misskötsamhet.

58 §

Ändringen innebär att beslut om verkställighet utanför anstalt enligt 33 a § undantas från den generella beslutsordningen i lagen

om kriminalvård i anstalt. Detta är en följd av att beslutsförfarandet i dessa fall regleras särskilt i 56 a §.

58 a §

Regeringen får i vissa fall besluta att ärenden om vistelse utanför anstalt beträffande en viss intagen skall avgöras av regeringen. Ändringen innebär att detsamma skall gälla i fråga om verkställighet utanför anstalt enligt 33 a §.

59 §

Beslut om vistelse utanför anstalt beträffande intagna för vilka regeringen meddelat förordnande enligt 31 § överklagas till regeringen. Ändringen innebär att detsamma skall gälla i fråga om beslut om verkställighet utanför anstalt enligt 33 a §.

Övergångsbestämmelser

Vid den tidpunkt försöksverksamheten upphör kommer det att föreligga ansökningar om verkställighet utanför anstalt enligt 33 a § som inte är slutligt prövade. Det är också möjligt att sådana ansökningar har beviljats utan att verkställigheten utanför anstalt har påbörjats. Vidare kan verkställighet utanför anstalten pågå vid tidpunkten för upphörandet. Genom övergångsbestämmelserna klargörs att bestämmelserna om försöksverksamheten skall fortsätta att tillämpas i dessa fall.

10.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

9 §

Ändringen har behandlats i avsnitt 6.5 och innebär att Kriminalvårdsstyrelsen ges möjlighet att delegera sin rätt att besluta om intensivövervakning som ersättning för korta fängelsestraff till de lokala kriminalvårdsmyndigheterna.